

تَجْوِيدُ الصَّلَاةِ مُصَوَّرٌ

«آموزش قرائت صحیح قرآن و نماز»

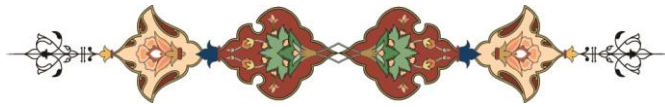
فشرده و گویا برای همه

قابل استفاده به صورت پرده نگار (پاورپوینت)

تهیه و تنظیم: شیخ علی حبیبی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ
أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ

﴿ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴾

پروردگارا، مرا برپا کننده نماز قرار ده و از فرزندانم (نیز چنین فرما)

پروردگارا، دعای مرا بپذیر (و به درجه اجابت برسان). (ابراهیم/۴۰)

تقدیم به :

مولود کعبه و اولین شهید محراب

امیر مؤمنان، حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام

و شهدای محراب انقلاب اسلامی ایران

چاپ این کتاب، با هماهنگی مؤلف، برای تمامی مؤسسات آموزشی آزاد است؛ مشروط
به اینکه قیمت پشت جلد، به قیمت تمام شده باشد. علی حبیبی: ۰۹۱۲۲۵۳۲۹۶۹

تَجْوِيدُ الصَّلَاةِ مُصَوِّر

«آموزش قرائت صحیح قرآن و نماز»

فشرده و گویا برای همه

قابل استفاده به صورت پرده نگار (پاورپوینت)

تهیه و تنظیم: شیخ علی حبیبی

سرشناسه: حبیبی، علی، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور: تجوید الصلاة مصور: آموزش قرائت صحیح قرآن و نماز: فشرده و گویا برای همه قابل استفاده به صورت
پرده‌نگار (پاورپوینت) / تهیه و تنظیم: علی حبیبی
مشخصات نشر: قم: روحانی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۸۰ ص.: مصور (رنگی)
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۸۴۸-۵۶-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
موضوع: نماز - راهنمای آموزشی
موضوع: قرآن - قرائت - راهنمای آموزشی
موضوع: قرآن - تجوید - راهنمای آموزشی
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ت ۳ ح ۷ / ۷ / BP۱۴۷
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۳۵۳۰۷
شماره کتابشناسی: ۹۵۸۲۷۲۶

● تجوید الصلاة مُصَوِّر (آموزش قرائت صحیح قرآن و نماز) ● تألیف: شیخ علی حبیبی

● ناشر: انتشارات روحانی ● چاپ: هفتم، تابستان ۱۴۰۱ ● تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

● قطع: جیبی، ۸۰ صفحه مصور (رنگی) ● قیمت: ۷۵۰۰ تومان

● شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۸۴۸-۵۶-۷

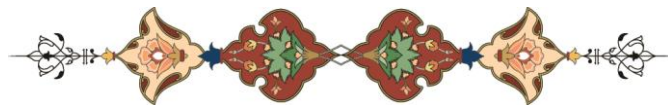
● مرکز پخش: قم، خیابان ارم، پلاک ۳۲۵ - تلفن: ۳۷۷۴۱۷۷۶

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

همانا نماز، به عنوان فریضه‌ای واجب، در اوقات مختلف

شبانه‌روز، بر مؤمنان قرار داده شده است. (نساء / ۱۰۳)

نماز یکی از واجباتِ ضروریِ دین اسلام است و بر هر زن و مرد مسلمانانی که به سنِّ تکلیف می‌رسند، واجب است در هر شبانه‌روز، هفده رکعت (در پنج وقتِ مُعین) نماز بگذارند.

در اهمیت «نماز» همین بس که پیامبر اکرم ﷺ آن را «پایه و اساس دین اسلام» قرار داده «إِنَّ عَمُودَ الدِّينِ الصَّلَاةُ» و فرموده‌اند: «اولین عملی که (در روز قیامت) مورد محاسبه قرار می‌گیرد، نماز است، اگر (صحیح و) مورد قبول واقع شود، سایر اعمال نیز مورد قبول قرار می‌گیرد و اگر بازگردانده شود (و مورد قبول واقع نشود)، سایر اعمال نیز بازگردانده خواهد شد (و مورد قبول قرار نخواهند گرفت)». (وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۲۳ و ۲۲، حدیث ۱۰ و ۱۱)

در این نوشته به بررسی مباحث «صحت قرائت نماز از دیدگاه فقها و مراجع تقلید» می‌پردازیم.

وجوب قرائت قرآن در نماز

﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ (مُزَّمِّل، ۲۰)

این آیه شریفه، دلالت بر وجوب قرائت قرآن در نماز دارد.

امام رضا علیه السلام: «**عَلَّتْ وجوب قرائت قرآن در نماز**» را این گونه می فرماید:

«برای این که قرآن، مهجور و ضایع نگردد و باید حفظ و به صورت

درس درس خوانده شود و نابود و فراموش نگردد». (من لایحضره الفقیه/ ۱/ ۲۰۳)

«قرآن»، قانون اساسی و کتاب زندگی مسلمانان است، از این رو بر هر مکلفی

واجب است که به مقدار لازم برای تعلیم و تربیت، و آگاهی بر اصول و فروع

اسلام و همچنین حفظ قرآن و رساندن آن به نسل های آینده تلاوت کند. از این رو

قرائت قرآن در نماز واجب گردیده است تا همه مسلمانان با قرآن مانوس باشند.

شیوه قرائت قرآن کریم

یکی از اذکار واجب نماز «**قرائت حمد و سوره**» است و این قرائت باید به صورت «**ترتیل**» باشد ﴿وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾. (مزمل / ۴)

گویاترین تفسیر از معنای «**ترتیل**» در فرمایش امیرمؤمنان حضرت علی ابن ابی طالب علیه السلام آمده است: «**التَّرتیلُ حِفْظُ الْوُقُوفِ وَبَيَانُ الْحُرُوفِ**»^۱

علمای قرائت با راهنمایی‌های آن حضرت، برای «**بیان الحروف**»، «**علم مخارج حروف (تجوید)**» و برای «**حفظ الوقوف**»، «**علم وقف و ابتدا**» را نوشتند.

سعی ما در این نوشته: «**بررسی و آموزش قواعد تجوید و وقف و ابتدا در قرائت قرآن کریم و نماز**»، براساس فتوای مراجع بزرگوار تقلید است.

۱. تفسیر صافی، ج ۱، ص ۴۵ و بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۳۲۳، «اداء الحروف» نقل شده است.

علم (مخارج حروف) تجوید

«تجوید»، در لغت: «تحسین و نیکوسازی»؛ و در اصطلاح قرائت:

«إِخْرَاجُ كُلِّ حَرْفٍ مِنْ مَخْرَجِهِ مَعَ إعْطَائِهِ حَقَّهُ وَ مُسْتَحَقَّهُ»

تلفظ هر حرفی است از مخرج آن، با در نظر گرفتن و رعایت

حقّ حرف (صفات ذاتی و ممیزه که لازمهٔ حرف است و باعث

تمیز دادن حروف از یکدیگر می‌شوند) و **مُسْتَحَقّ حرف** (صفات

عارضی و مُحَسِّنَه که بر اثر ترکیب حروف، عارض می‌شود و باعث

روان و فصیح ادا شدن کلمات و آیات قرآن کریم می‌گردند).

موضوع علم تجوید: «صحيح خوانی قرآن کریم از نظر مخارج و صفات است».

حکم شرعی رعایت قواعد تجوید

همه فقهای شیعه و مراجع بزرگوار تقلید، در این مسأله اتفاق نظر دارند:

«رعایت قواعد زبان عربی و ادای حروف از مخارج آنها به طوری که اهل لسان (علمای ادبیات و تجوید)، آن را ادای آن حرف بدانند نه حرف دیگر، و همچنین رعایت صفات ذاتی و مُمیزه (که در طبیعت حروف نهفته است و باعث تمیز دادن حروف از یکدیگر می‌شوند)، بر همه افراد واجب است»^۱.

اما رعایت صفات عارضی و مُحَسِّنَه (که هنگام ترکیب حروف، عارض می‌گردد و باعث روان و نیکو ادا شدن کلمات و آیات قرآن کریم می‌شود)، مستحب است^۲.

۱ - ۲. جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، ج ۹، ص ۳۹۸ و عروة الوثقی، کتاب الصلاة، احکام القراءة، مسأله ۳۷ و ۵۳.

ملاک صحت قرائت نماز

«تلفظ حروف به صورت عربی صحیح به طوری که از یکدیگر تمیز داده شوند در نماز واجب است». شهید اول، ملاک عربی صحیح را: «تلفظ حروف از مخرج آن که (علمای ادبیات و تجوید) به صورت متواتر نقل کرده باشند» بیان کرده است. شهید ثانی در شرح آن می‌فرماید: «مراد تلفظ حروف است از مخارج آنها به طوری که حروف از یکدیگر تمیز داده شوند» و در ادامه می‌فرماید: «یادگیری مخارج حروف واجب عینی است، مگر اینکه با عرضه کردن قرائت بر عالم به مخارج حروف، یقین به صحت قرائت پیدا کنید که در این صورت واجب کفائی خواهد بود». صاحب جواهر: «مراعات صفاتی که در طبیعت حروف نهفته است (صفات ذاتی که باعث تمیز دادن حروف از یکدیگر می‌شوند) را شرعاً واجب می‌داند».

(رساله‌های عملیه و المقاصد العلیّه، لشرح رساله الألفیه، ص ۲۴۰ و ۲۵۶، و جواهر الکلام، ج ۹، ص ۳۹۸).

علمای تجوید در رابطه با «**راهکار تشخیص تلفظ صحیح حروف**» گفته‌اند: «**حرف را ساکن و با الف متحرکی قبل از آن تلفظ کنید، اگر صدای حرف از مخرج آن با صفات ذاتی و مُمَیَّزَه (که مورد اتفاق علمای قرائت و تجوید است) خارج گردید، آن تلفظ صحیح است و الاً صحیح نیست.**»

برای نمونه: «**حرف ذال**»، از تماس سر زبان با سر دندان‌های ثنایای بالا و خروج هوا از میان آنها تولید می‌گردد، اما این کافی نیست، زیرا دو حرف «**ثاء**» و «**ظاء**» نیز از نظر مخرج چنین هستند؛ در اینجا باید صفاتی که این حروف را از یکدیگر تمیز می‌دهند نیز رعایت گردد.

تفاوت «**ذال**» با «**ثاء**» در ارتعاش و عدم ارتعاش تارهای صوتی است. و تفاوت «**ظاء**» با «**ذال**» در درشتی و نازکی صدای آنها است.

قرائت قرآن با لحن عربی

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ يوسف / ۲

«ما آن را قرآنی عربی نازل کردیم، باشد که (در آن) اندیشه کنید».

قرآن کریم به زبان عربی است و در روایات سفارش شده که
«قرآن را به صورت عربی آن فرا گرفته و با لحن عربی بخوانید و آن را با
صدای خود زینت دهید چرا که صوت نیکو بر زیبایی قرآن می افزاید».

عن رسول الله ﷺ: «تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ بِعَرَبِيَّتِهِ».

«أَقْرَأُوا الْقُرْآنَ بِالْحَانَ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا...».

«حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»^۱.

۱. بحارالانوار، ۹۲، ص ۲۱۱، ح ۶ و اصول کافی، ۲، ص ۶۱۴، ح ۳ و وسائل الشیعه، ۴، ۸۵۹.

لحن عربی حرکات و حروف مدّی

«رعایت لحن عربی حرکات و حروف مدّی در نماز، جزء محسنات قرائت بوده و مستحب است»، و آشنایی با آن، آسان است.

در زبان عرب، به صداهای کوتاه (ـَ، ـُ)، «حرکات» و به صداهای کشیده (ـِ، ـِی، ـِو)، «حروف مدّی» می‌گویند.

زمان تلفظ صداهای کوتاه و کشیده نسبی بوده و با توجه به انواع قرائت‌ها (شمرده‌خوانی، تندخوانی و معمولی) متفاوت است.

لحن عربی صدای فتحه، یاء و واو مدّی با فارسی یکسان است، تنها تفاوت مختصری در لحن عربی صدای کسره، ضمه و الف مدّی وجود دارد که به بررسی آنها می‌پردازیم.

لحن عربی کسره _

«صدای کسره عربی» متمایل به «حرف یاء» است (شبيهه صدای «ای» اما بدون کشش)، مانند صدای کسره در کلمات «بیابان، خیابان، نیاز»؛ (ای بدون کشش ا) کلمات زیر را با لحن عربی بخوانید.

اِبِلْ - مَلِكْ - فِي دِينْ - لَمْ يَلِدْ - بِسْمِ - فِيهِ
تَرْمِيهِمْ - لِرَبِّكَ - مِنَ الْجَنَّةِ - مِنْ شَرِّ - بِالَّذِينَ

لحن عربی ضمّه —

«صدای ضمّه عربی» متمایل به «حرف واو» است. (شبيهه صدای «او» اما بدون کشش)، مانند صدای ضمّه در کلمات «خروس، هلو، بلوک»؛ (او بدون کشش ا)،
کلمات زیر را با لحن عربی بخوانید:

رُسُلٌ - رَسُولٌ - قُلٌ هُوَ - يَدْخُلُ - يَدْخُلُونَ
يَشْهَدُ - يَشْهَدُونَ - أَقُومُ - كُفُؤًا - مُسْتَقِيمٌ

صدای کشیدهٔ فتحه (الف مدّی) - ۱

«صدای کشیدهٔ فتحه» (الف مدّی)، همان «صدای فتحه است اما با دو برابر

مدّ و کشش»؛ (تَ با دو برابر کشش صدای فتحه تَا).

شهید ثانی رحمه الله در شرح نفلیه شهید اول رحمه الله (صفحه ۱۹۲ در بیان مستحبات قرائت) می‌فرماید:

«باید از درشت و پرحجم خواندن الف مدّی در تمامی حالات، پرهیز گردد چرا

که الف مدّی از نظر درشتی و نازکی تابع حرف قبل از خود است».

حروفی که نازک و کم‌حجم ادا می‌شوند، الف مدّی بعد از آنها نیز به

صورت نازک و کم‌حجم تلفظ می‌گردد؛ مانند: تَ ← تَا

و حروفی که درشت و پرحجم ادا می‌شوند، الف مدّی بعد از آنها نیز به

صورت درشت و پرحجم تلفظ می‌گردد؛ مانند: طَ ← طَا

لحن عربی صدای کشیدهٔ فتحه (الف مدّی)

هنگام تلفظ «راء مفتوح» و هفت حرف «خ، ص، ض، ط، ظ، غ، ق»، صدای آنها به طرف کام بالا کشیده شده و به صورت «درشت و پرحجم» ادا می‌شوند، صدای الف مدّی بعد از آنها نیز به طرف کام بالا کشیده شده و درشت و پرحجم تلفظ می‌گردد؛ مانند:

خَالِدِينَ - صَادِقُ - ضَالِّينَ - طَافَ - ظَالِمٌ - غَاسِقٍ - قَامَتْ - رَاحِمُ

اما هنگام تلفظ «بقیة حروف»، صدای آنها به طرف کام پایین کشیده شده و به صورت «نازک و کم‌حجم» ادا می‌شوند، صدای الف مدّی بعد از آنها نیز به طرف کام پایین کشیده شده و نازک و کم‌حجم تلفظ می‌گردد؛ مانند:

ءَابَاءُ - مَالِكُ - رَبَّنَا ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا - وَ السَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا - اَلْسَّلَامُ

تلفظ عربی لام جلاله «الله»

حرف «لام» در زبان عربی به صورت «نازک» خوانده می‌شود، در نتیجه «الف مدّی» بعد از آن نیز باید به صورت «نازک» خوانده شود؛ مانند:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - مَلَأَتْكَ - السَّلَامُ - بِسْمِ اللَّهِ - فِي دِينِ اللَّهِ

اما «لام» جلاله «الله» اگر «قبلش مفتوح و یا مضموم» باشد، به صورت «درشت و پر حجم» خوانده می‌شود و «الف مدّی» بعد از آن نیز باید «درشت و پر حجم» خوانده شود؛ مانند:

اللَّهُ أَكْبَرُ - هُوَ اللَّهُ - اللَّهُمَّ - مِنَ اللَّهِ - نَارُ اللَّهِ

لزوم رعایت صداهای کوتاه و کشیده

با توجه به سفارش قرآن که فرموده: «قرآن را شمرده و با دقت بخوانید» و روایاتی که شیوه قرائت پیامبر گرامی اسلام ﷺ را «شمرده و با رعایت کشش حروف مدّی» بیان کرده‌اند؛^۱ بر ما لازم است که صداهای کشیده را با دو برابر مدّ و کشش ادا کنیم تا از صداهای کوتاه تمییز داده شوند.^۲

«رعایت نکردن صداهای کوتاه و کشیده» در قرائت قرآن کریم و اذکار نماز «باعث بطلان نماز می‌گردد»، برای روشن شدن مطلب، توجه شما را به یک مسأله شرعی (در صفحه بعد) جلب می‌نماییم.

۱. تفسیر مجمع البیان، ۵، ۳۷۸؛ ذیل آیه ۵ سورة مزمل، صحیح بخاری/۳/۲۳۴ (فضائل القرآن، باب مدّ القراءه، ح ۲ و ۱)

۲. این مسأله، اختصاص به قرائت قرآن ندارد، در زبان فارسی نیز چنین است، مانند:

«خام، خم»، «رام، رم»، «خاندان، خندان».

توجه به یک مسأله شرعی

شهید ثانی رحمته الله در «شرح رساله ألفیه (ص ۲۳۹)» شهید اول رحمته الله می فرماید:

«در تلفظ اذکار نماز، تنها قصد گوینده کفایت نمی کند، بلکه کلمات تلفظ شده نیز باید دلالت بر معنای درست داشته باشد»

و در تکبیره الاحرام **«اللهُ اکْبَرُ»**، اگر فتحه همزه **«اللهُ»** با مدّ و کشش، **«اللهُ»** خوانده شود؛ و یا الف مدّی لام **«اللهُ»** آورده نشود، **«اللهُ»** خوانده شود؛ و یا فتحه باء **«اکْبَرُ»** با مدّ و کشش، **«اکْبَارُ»** خوانده شود، باعث بطلان نماز خواهد شد (العروة الوثقی، فصل فی تکبیره الاحرام).

«اللهُ اکْبَرُ» جمله استفهامیه است، یعنی: **«آیا خداوند بزرگتر است؟»**؛ **«اللهُ»** به معنای **«ابزار جنگی»** می باشد؛ **«اکْبَارُ»** جمع کَبَر، به معنای **«طبل»** است.

وجوب تلفظ حرف مشدد به صورت صحیح

همه مراجع تقلید: «رعایت اعراب و تشدید کلمات در قرائت نماز واجب است».

و در رابطه با علّت وجوب رعایت تشدید فرموده‌اند: «تشدید جانشین حرف مُدْغَم است».

«هدف از ادغام»: «سهولت در تلفظ است». و تنها فاصله تلفظ بین حرف ساکن (مُدْغَم) و مُتَحَرِّک (مُدْغَمُ فیه) را از بین می‌برد و تغییری در ذات حرف مشدد به وجود نمی‌آورد، از این رو در تلفظ حروف مشدّدی که سایشی هستند باید دقت نمود تا به صورت انفجاری خوانده نشوند؛ مانند: «یاء مشدد» در ﴿إِيَّاكَ﴾؛

و «صاد مشدد» در ﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ﴾ و ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾؛

به ویژه در تلفظ «ضاد مشدد» در ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ که اضافه بر سایشی بودن با کمی کشش صدای حرف در مخرج آن نیز همراه است.

قال الباقر عليه السلام: «إِذَا أَذَنْتَ فَافْصَحْ بِالْأَلِفِ وَالْهَاءِ». (وسائل، ۴، ۶۳۹).

«وقتی اذان می‌گویی، الف و هاء را فصح (آشکار و روشن) ادا کن.»
مخرج «هاء»، «انتهای حلق و حالت مخفی بودن (خفاء) را دارد»، به
ویژه وقتی که ساکن باشد، در این صورت «لازم است با فشار مختصری
به‌انتهای حلق، حرف «هاء ساکن» را تقویت نمود تا شنیده شود»؛ مانند:

أَهْدِنَا - بِحَمْدِهِ - لِمَنْ حَمِدَهُ - رَسُولُهُ - لَا شَرِيكَ لَهُ - بَرَكَاتُهُ

و اگر بعد از الف مدّی، قرار گیرد، در تلفظ الف مدّی نیز باید دقت نمود؛
مانند: إِيَّاكَ اللَّهُ - رَسُولُ اللَّهِ - قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ - الْحَمْدُ لِلَّهِ - سُبْحَانَ اللَّهِ

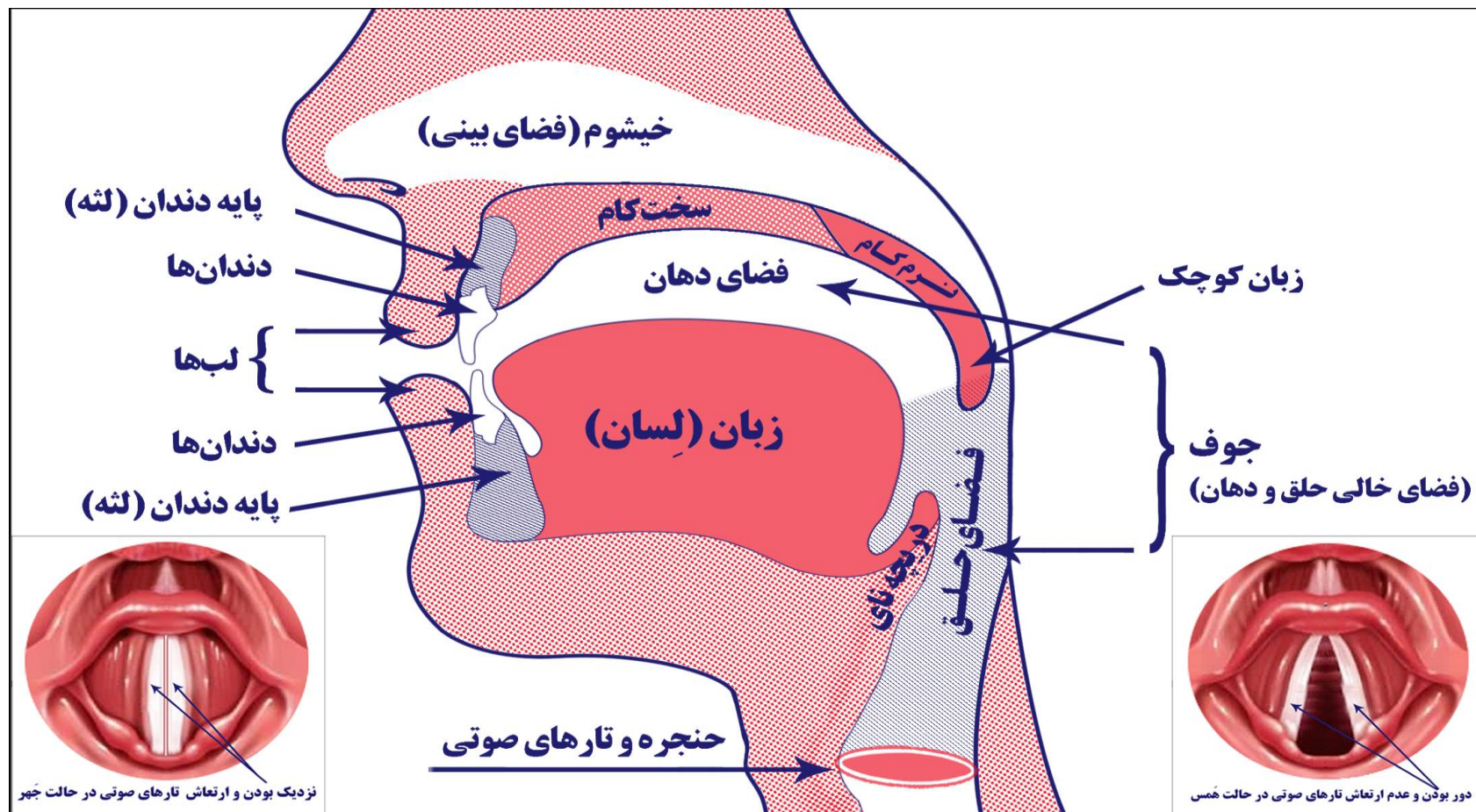
آشنایی با تلفظ صحیح حروف عربی

همانگونه که می‌دانید، بسیاری از حروف عربی به همان شکل فارسی تلفظ می‌شوند و نیازی به آموزش و تمرین ندارند، تنها ده حرف «**ث**، **ح**، **ذ**، **ص**، **ض**، **ط**، **ظ**، **ع**، **غ**، **و**» است که در عربی تلفظ آنها با فارسی تفاوت دارند، جهت یادگیری بهتر، نخست آنها را با حروف مشابه فارسی، مقایسه نموده و سپس به تمرین روی کلمات قرآن و اذکار نماز می‌پردازیم.

یادسپاری: در بعضی از مناطق ایران این تعداد حروف کمتر و یا بیشتر می‌باشد.

اعضای مهم دستگاه تکلم

یادگیری و رعایت تلفظ صحیح حروف، مبتنی بر شناخت مخارج آنها می‌باشد؛ از این رو لازم است نخست با اعضای دستگاه تکلم آشنا شویم.

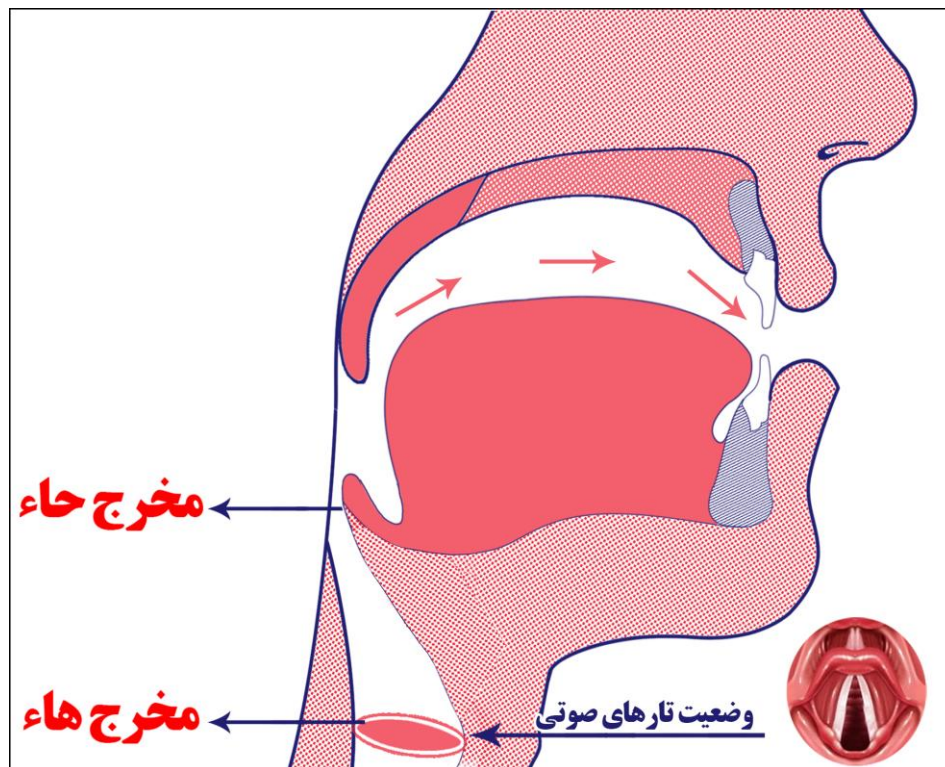
تفاوت حرف «حاء» از «هَاء»

حرف «حاء»، در فارسی مانند حرف «هَاء» از انتهای حلق و از محل حنجره تلفظ می‌شود، اما در عربی، از «وسط حلق و با حالت گرفتگی» ادا می‌گردد.

هنگام تلفظ «حاء»، «دریچه نای کمی به عقب کشیده شده و فضای حلق

را تنگ می‌سازد و بدون ارتعاش تارهای صوتی، صدای حرف به صورت نازک و کم‌حجم با حالت گرفتگی به دیواره‌های حلق کشیده می‌شود؛ مانند:

«أَهْوَى، أَحْوَى» - «أَهْلٌ، أَهْلٌ»

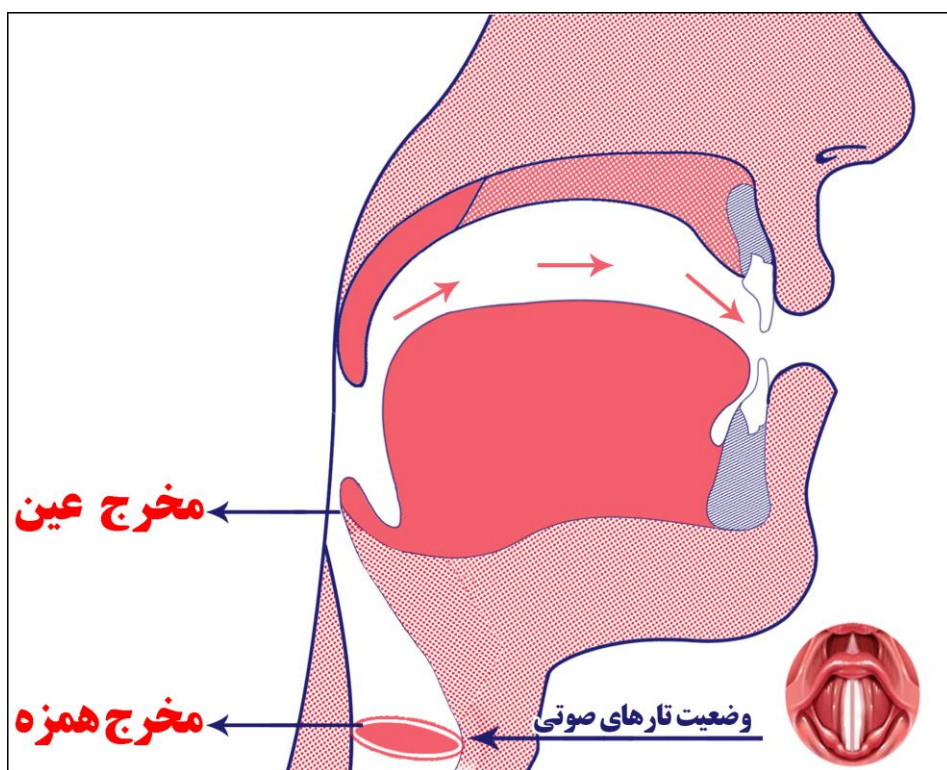
تمرین حرف «حاء»

الرَّحْمَنِ . رَحْمَةً . فَسَبِّحْ . فَلَاحُ . الْحَمْدُ . سُبْحَانَ
حَسَنَةً . مُحَمَّدًا . الرَّحِيمِ . أَحَدُ . نُسَبِّحُ . بِحَمْدِكَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدُ
رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً
فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ . سُبْحَانَ اللَّهِ . الْحَمْدُ لِلَّهِ
نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ . أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

تفاوت حرف «عین» از «همزه (ء)»

حرف «عین»، در فارسی مانند حرف «همزه (ء)» از انتهای حلق و از محل حنجره تلفظ می‌شود، اما در عربی، از «وسط حلق» ادا می‌گردد، هنگام تلفظ «عین»، «دریچه نای به آرامی عقب کشیده شده و

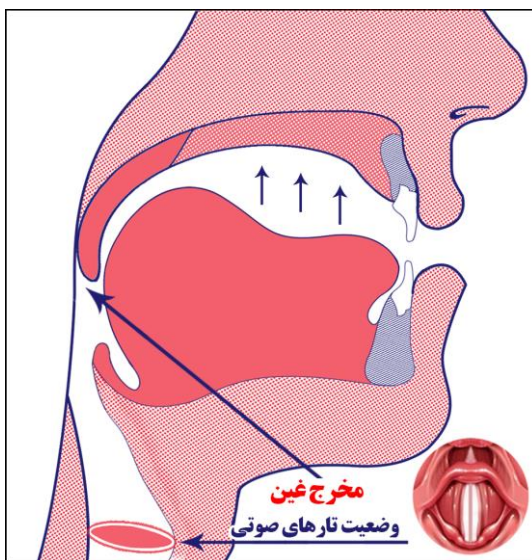
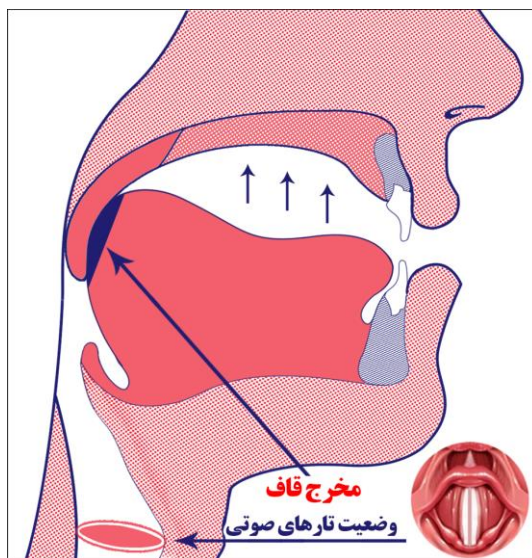
فضای حلق را تنگ می‌سازد و با ارتعاش تارهای صوتی، صدای حرف کمی نرم به صورت نازک و کم‌حجم به دیواره‌های حلق کشیده می‌شود؛ مانند: «مَأْمُور، مَعْمُور» - «أَمَل، عَمَل»

تمرین حرف «عین»

نَعْبُدُ . اَعْلَى . لَا اَعْبُدُ . مَا تَعْبُدُونَ . عَلِيًّا . عَلَى
عَالَمِينَ . عِبَادُ . نُسْتَعِينُ . اَقْعُدُ . عَلَيْهِمْ . عَبْدُهُ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ اَلْعَالَمِينَ . سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ
اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نُسْتَعِينُ . حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ
اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ . لَا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ
اَشْهَدُ اَنَّ عَلِيًّا حُجَّةُ اللّٰهِ . سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ

تفاوت حروف «غین» و «قاف»

حرف «غین»، در فارسی مانند حرف «قاف» از اتصال ریشهٔ زبان با ابتدای زبان کوچک تلفظ می‌شود، اما در عربی، حرف «غین» از «ابتدای حلق»، (مرز میان حلق و دهان) ادا می‌گردد؛ هنگام تلفظ «غین»، «ریشهٔ زبان بالا رفته و به زبان کوچک نزدیک و با ارتعاش تارهای صوتی، صدای حرف به نرمی به ابتدای دیواره‌های حلق کشیده شده و به صورت درشت و پرحجم تولید می‌گردد؛ مانند: «أَقْنِي، أَغْنِي» - «قَلَّ، غَلَّ»

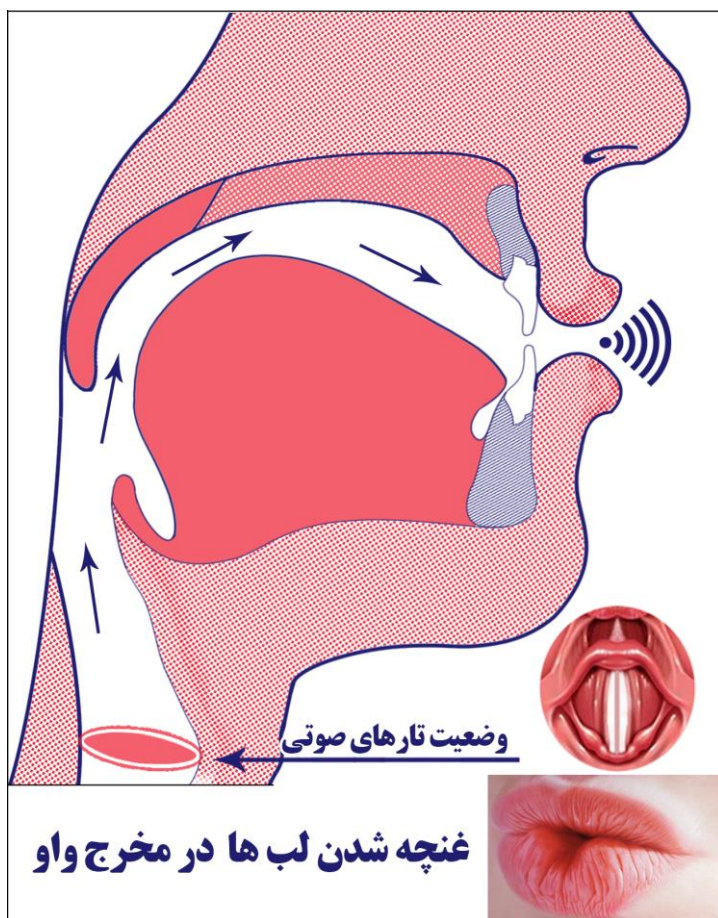
تمرین حرف «غین»

اَسْتَغْفِرُ - اِغْفِرْ - لَا يُغْنِي - اَغْنِي - فَاغْفِرْ
لَا تُزِغْ - وَاسْتَغْفِرْهُ - فَارْغَبْ - غَاسِقٍ - مُغِيرَاتِ
اَسْتَغْفِرُ اللهَ رَبِّي وَ اَتُوبُ اِلَيْهِ - اَللّٰهُمَّ اَغْفِرْ لِي
لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ - مَا اَغْنِي عَنْهُ مَالُهُ
رَبَّنَا ءَامِنًا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا - رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا
فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ - اِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ

تفاوت واو عربی با فارسی

حروف «واو»، در فارسی از تماس دندان‌های بالا با لب پایین تلفظ می‌شود، اما در عربی بدون دخالت دندان‌ها، «لب‌ها به

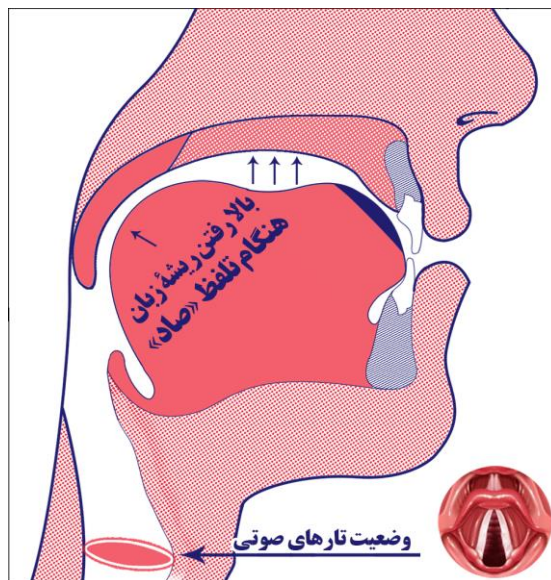
صورت گرد (مانند شکوفه، شبیه
حالت صدای «او») **در می‌آید و**
صدای حرف همراه با ارتعاش
تارهای صوتی از میان لب‌ها به
صورت نازک و کم‌حجم خارج
می‌شود؛ مانند: «أَوَّل، أَوَّاب، قَوِّی»

تمرین حرف «واو»

يَوْمٍ - بِحَوْلٍ - وَقُوَّتِهِ - هُوَ - وَلَمْ يَكُنْ - يَوْسُوسُ
كُفُورًا - وَحَدَهُ - وَلِيُّ اللَّهِ - وَالْحَمْدُ - وَالِدَيَّ - تَوَّابِينَ
مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ - أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ - وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَكُفُورًا أَحَدٌ
بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ أَقُومُ وَأَقْعُدُ - وَحَدَهُ وَلَا شَرِيكَ لَهُ
سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

تفاوت حرف «صاد» از «سین»

هنگام تلفظ دو حرف «صاد» و «سین»، بخش جلویی سطح زبان به سطح صاف پشت لثه ثنایای بالا نزدیک شده و با سایش هوا از این شکاف و مجرای باریک و بدون ارتعاش تارهای صوتی تولید می‌شوند، با این تفاوت که در عربی، هنگام تلفظ «صاد»، «انتها و ریشه زبان نیز بالا آمده و صدای حرف به طرف کام بالا کشیده شده و به صورت درشت و پر حجم ادا می‌گردد».

مانند: «نَسَبًا، نَصَبًا» - «عَسَى، عَصَى»

تمرین حرف «صاد»

أَصْحَابٍ . وَالْعَصْرِ . صَمَدٌ . الصَّلَاةِ . الصَّالِحَاتِ . أَصَابَ
تَوَاصَوْا . بِالصَّبْرِ . صَلِّ . حُصِّلَ . فِي الصُّدُورِ . نَصُوحًا
أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ . وَالْعَصْرِ
اللَّهُ الصَّمَدُ . حَيٌّ عَلَى الصَّلَاةِ . قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَالِ مُحَمَّدٍ . وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ

استفاده از نوار برای آموزش قرائت

بهترین راه برای آموزش و یادگیری قرائت صحیح، استفاده از نوارهای آموزشی قرائت قرآن کریم می باشد، برای این منظور، سورة کوتاهی را انتخاب و مراحل ذیل را به ترتیب انجام دهید.

- ۱- پخش آیات و گوش دادن همزمان با نگاه کردن به خط قرآن؛
- ۲- پخش دوباره همان آیات و خواندن همزمان با نوار با صدای آهسته؛
- ۳- پخش دوباره همان آیات و خواندن همزمان به صورت همخوانی با نوار؛
- ۴- همانند مرحله اول، به آیات پخش شده گوش می دهیم، در هنگام وقف، ایست نوار را می زنیم و مانند نوار می خوانیم، و سپس به این نحو ادامه می دهیم؛
- ۵- بر عکس مرحله چهارم، اول می خوانیم و سپس با نوار مقایسه می کنیم.

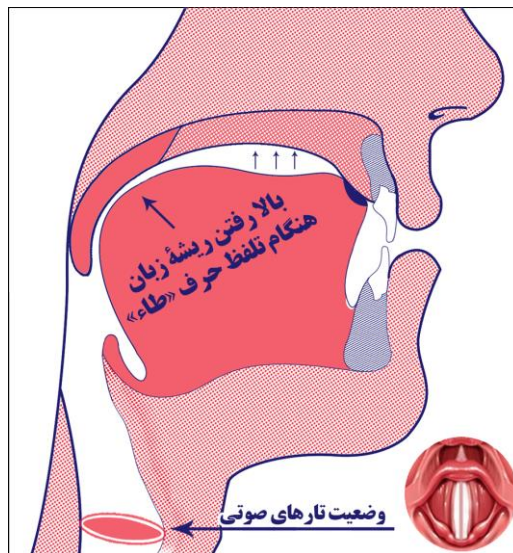
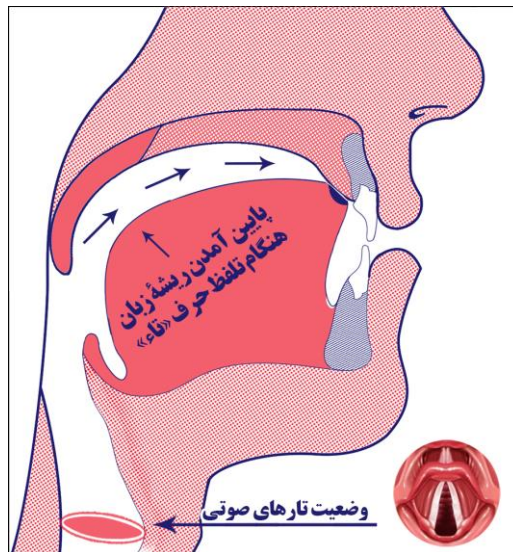
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ
يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

تفاوت حرف «طاء» از «تاء»

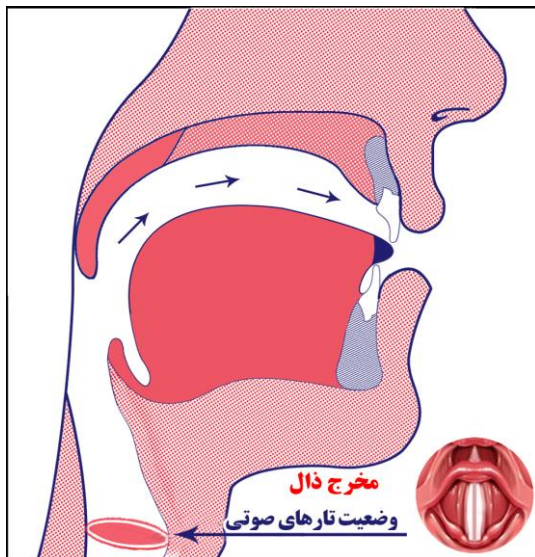
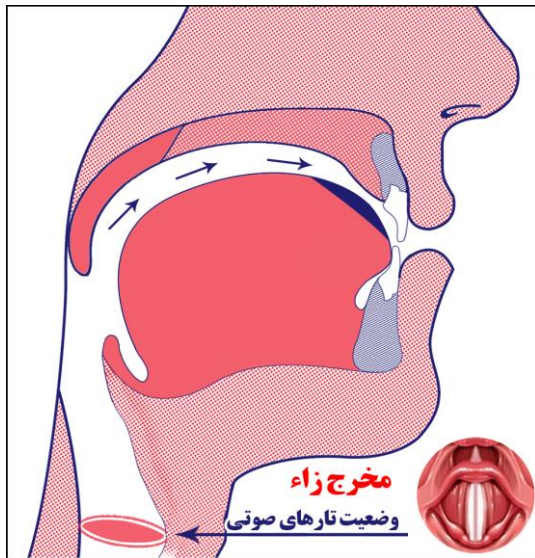
دو حرف «طاء» و «تاء» از اتصال بخش جلویی سطح زبان با ابتدای برآمدگی کام بالا و لثه دندان‌های ثنیا و جدا شدن از آن، به صورت انفجاری تولید می‌شوند، با این تفاوت که در عربی، هنگام تلفظ «طاء»، «انتها و ریشه زبان نیز بالا آمده و صدای حرف با ارتعاش تارهای صوتی به طرف کام بالا کشیده شده و به صورت درشت و پرحجم تولید می‌گردد».

مانند: «تین، طین» - «تاب، طاب»

تمرین حرف «طاء»

مَطْلَعٌ . يُطْعَمُونَ . اَلطَّغَامَ . حَطَبٍ . عَطَاءٌ . وَالطُّارِقُ
اَطَاعَ . مَنْ يُطِيعُ . اَطِيعُوا . صِرَاطٌ . اَلْمُعْطِينَ . تَطْلِعُ
سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ . وَيُطْعَمُونَ اَلطَّغَامَ عَلَى حُبِّهِ
وَامْرَأَتُهُ وَحَمَّالَةَ الْحَطَبِ . جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا
اَطِيعُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ . مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللَّهَ
اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ . يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ يَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ

تفاوت حرف «ذال» از «زاء»

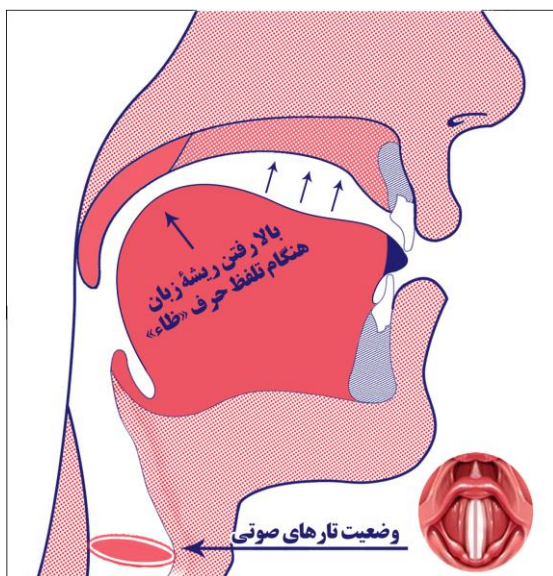
حرف «ذال»، در فارسی مانند حرف «زاء» از برخورد بخش مجاور نوک زبان به پشت لثه دندان‌های پایین تلفظ می‌شود، ولی در عربی حرف «ذال»، از «تماس سر زبان با سر دندان‌های ثنایای بالا و خروج هوا از میان آنها همراه با ارتعاش تارهای صوتی و با حالت سایشی، صدای حرف به طرف پایین کشیده شده و به صورت نازک و کم‌حجم تولید می‌گردد».

مانند: «زَرْعًا، ذَرْعًا» - «زَلَّ، ذَلَّ»

تمرین حرف «ذال»

أَذْهَبَ . أَذْكُرُوا . يُذْهِبُنَ . ذَكَرَ . ذُكِرَ . ذَاكِرِينَ . عَذَابُ
ذِكْرِي . الَّذِي . الَّذِينَ . أَعُوذُ . يُكَذِّبُ . أَذَنَ . مُؤَذِّنٌ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ . أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبُنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ
أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ . أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ . أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ

تفاوت حرف «ظاء» از «زاء»

حرف «ظاء»، در فارسی مانند حرف «زاء» تلفظ می‌شود ولی در عربی همانند حرف «ذال» تلفظ می‌گردد با این تفاوت که در هنگام تلفظ «ظاء»، «انتها و ریشهٔ زبان نیز بالا آمده و صدای حرف به طرف کام بالا کشیده شده و به صورت درشت و پرحجم تولید می‌گردد».

مانند: «مَحْذُورًا، مَحْظُورًا» - «زَلَّ، ذَلَّ، ظَلَّ»

تمرین حرف «ظاء»

يَظْلِمُ - ظَلَمْتُ - لَا تَظْلِمُونَ - ظَهَرَكَ - ظَالِمِينَ - نَظَرَةٌ
عَظِيمٌ - لَحَافِظِينَ - حَفِظُوهَا - مِنَ الظَّالِمِينَ - حَافِظُونَ - حَظٌّ
وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا - سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ
رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي - لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ - سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ
وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ - وَلَا يُوَوِّدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

شهید اول (متوفای ۷۸۶ هـ) در «الْفِیَّه، ص ۵۸»: «تلفظ حرف از مخرج آن که به صورت متواتر نقل شده، واجب می‌داند و می‌فرماید: اگر «ضاد» از مخرج «ظاء» و یا به صورت «لام درشت» تلفظ شود، نماز باطل است».

صاحب مفتاح الکرامه (متوفای ۱۲۲۶ هـ) در «قواعد التجوید، ص ۵۱» و صاحب جواهر (متوفای ۱۲۶۶ هـ) در «جواهر، ۹، ۳۹۹»، «ضاد صحیح را ضاد حجازی» می‌دانند که از: «بین کناره زبان و دندان‌های آسیا تلفظ می‌شود» و تلفظ «ضاد مصری» که شبیه «دال درشت» است را «صحیح نمی‌دانند و باعث بطلان نماز می‌شود»؛ و برای صحت گفتار خود، چند دلیل آورده‌اند از جمله: «ضاد» اصعب الحروف است در حالی که «دال درشت» سختی ندارد.

تلفظ «ضاد» صحیح نزد علمای تجوید

علم مخارج حروف، مانند علم نحو، استقرائی و برگرفته از تلفظ عرب صدر اسلام (قبل از اختلاط با اقوام غیرعرب) می‌باشد و همه تصریح کرده‌اند:

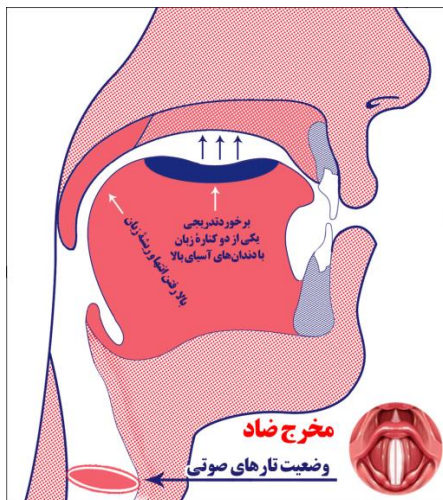
«الضُّادُّ مِنْ بَيْنِ أَوَّلِ حَافَةِ اللِّسَانِ وَمَا يَلِيهِ مِنَ الْأَضْرَاسِ»

و حرف «ضاد» را، «أَصْعَبُ الحُرُوفِ»، دشوارترین حرف و تلفظ آن مشکل می‌دانند. و کم هستند افرادی که آن را نیکو تلفظ کنند، و تلفظ آن به صورت «دال درشت صحیح نمی‌باشد» و آن را تلفظ افرادی می‌دانند که اصالتاً عرب نمی‌باشند (و بر اثر غلبه قوم عرب بر آنها، عرب زبان شدند).

- ۱ - مکی بن ابی طالب (متوفای ۴۳۷ هـ)، الرعاية فی تجوید القراءة ؛ ۲ - ابو عمرو دانی (متوفای ۴۴۴ هـ)، التحدید فی الاتقان و التجوید؛ ۳ - عبدالوهاب القرطبی (متوفای ۴۶۱ هـ)، الموضح فی التجوید؛ ۴ - ابن الجزری (متوفای ۸۳۳ هـ)، النشر فی القراءات العشر؛ ۵ - محمود خلیل الحصری (متوفای ۱۴۰۱ هـ) احکام قراءة القرآن الکریم و...

تفاوت حرف «ضاد» از «زاء»

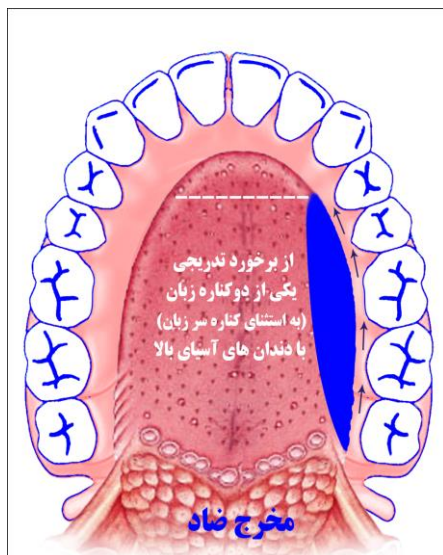
حرف «ضاد»، در فارسی مانند حرف «زاء» تلفظ می‌شود ولی در عربی:

«از بالا آمدن انتها و ریشهٔ زبان و برخورد تدریجی یکی از دو کنارهٔ زبان (به استثنای سر زبان) با دندان‌های آسیای بالای همان طرف و کشیده شدن صدای حرف از میان آنها به طرف کام بالا به صورت

درشت و پرحجم ادا می‌گردد». مانند: «عَزِيزٌ، عِزِّينَ»

یادسپاری: «حرف ضاد»، دارای «صفت رخوت و استطاله» است؛ یعنی اضافه بر سایشی بودن، صدای حرف باید در مخرج آن جریان داشته باشد؛ از این‌رو در تلفظ «ضاد مشدد» باید دقت نمود تا «صدای حرف قطع نگردد».

تمرین حرف «ضاد»

فَضْلًا . رِضْوَانًا . وَضَعْنَا . وَلَا الضَّالِّينَ . الضَّعِيفُ . مَغْضُوبٍ
رَضِيَ . رَضِيتُ . مَرْضِيَّةً . رَاضِيَةً . بَعْضَكُمْ . رَضُوا . يَحْضُ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانًا . اِرْحَمْ عَبْدَكَ الضَّعِيفُ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ . رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ
وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ . وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ
أَرْجِعْ إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً . رَضِيتُ لَكُمْ اِلِسْلَامَ دِينًا

تفاوت حرف «ضاد» از «ظاء»

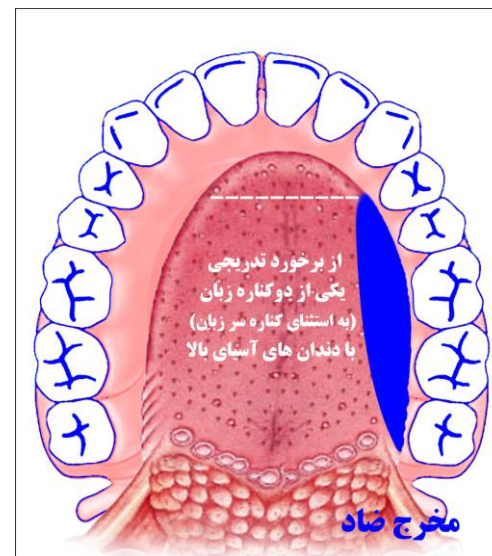
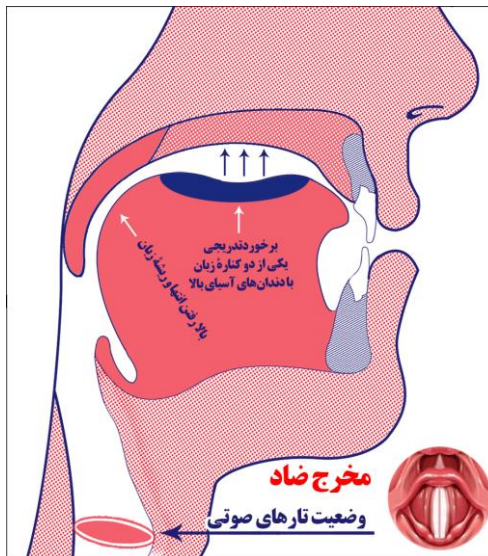
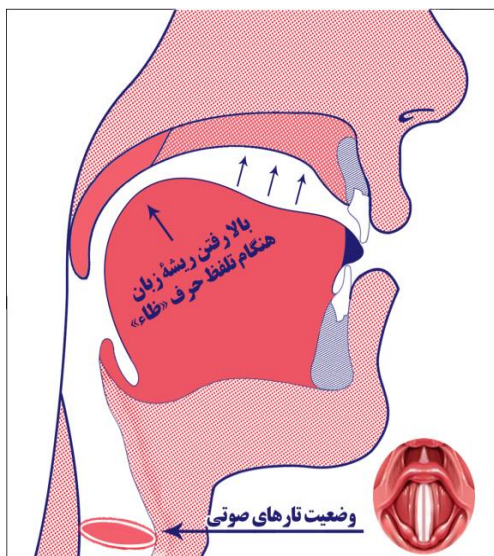
با توجه به شباهت دو حرف «ضاد» و «ظاء» در تلفظ، و فتوای مراجع بزرگوار تقلید که «اگر «ضاد»، به صورت «ظاء»، یا برعکس تلفظ گردد، نماز باطل است»،^۱ باید دقت نمود تا هر حرف از مخرج خود ادا شود و از یکدیگر تمیز داده شوند.

«حرف ظاء»، «از برخورد سر زبان با سر دندان‌های ثنایای بالا تولید می‌شود» ولی «حرف ضاد»، «از برخورد تدریجی یکی از دو کنارۀ زبان با دندان‌های آسیای همان طرف و کشیده شدن صدای حرف از میان آنها تولید می‌گردد» و سر زبان در تولید آن نقشی ندارد.

۱. عروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی القراءة، مسأله ۳۲ و ۳۷.

تمرین حرف «ضاد» و «ظاء»

هنگام تمرین دقت شود: هر حرف از مخرج خود ادا و از یکدیگر تمیز داده شوند.

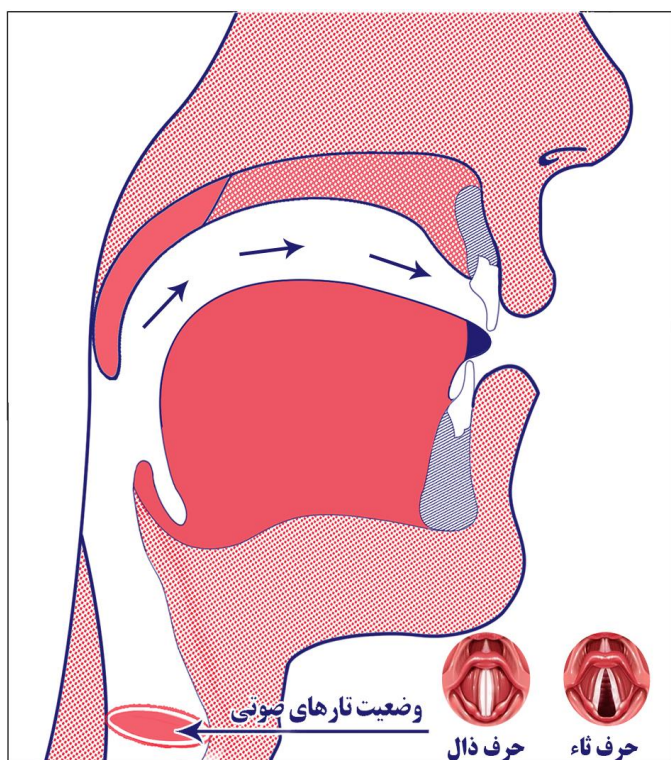
«ضَلَّ - ظَلَّ» - «نَضْرَةٌ - نَظْرَةٌ» - انْقَضَ ظَهْرَكَ - ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ
مُغَاضِبًا فَظَنَ - ظَلَمْتُ مَا فِي الْأَرْضِ - بَعْضُ الظَّالِمِينَ - فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ
يَعِصُ الظَّالِمُ - لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَضْحَى - وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ

تفاوت حرف «ثاء» از «سین»

حرف «ثاء»، در فارسی مانند حرف «سین» تلفظ می‌شود ولی در عربی مانند حرف ذال «از تماس سر زبان با سر دندان‌های ثنایای بالا و خروج هوا از میان آنها و با حالت سایشی،

صدای حرف به طرف کام پایین کشیده شده و به صورت نازک و کم‌حجم تولید می‌گردد»، با این تفاوت که در تلفظ حرف «ثاء» برخلاف حرف ذال، «تارهای صوتی مرتعش نمی‌شود».

مانند: «إِسْمَ، إِثْمَ» - «بَسَّ، بَثَّ»

تمرین حرف «ثاء»

مَثْنِي . مِثْقَالَ . أَثْقَالَهَا . كَوَثَرَ . ثَقُلْتُ . ثَلَاثَةِ . ثَالِثُ
ثِيَابِكَ . بُعِثَرَ . كَثِيرًا . أَكْثَرُ . الثَّاقِبُ . ثَلَاثَ . مُدَّتْهُ
إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ . إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ . وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا
ثَالِثُ ثَلَاثَةِ . وَثِيَابَكَ فَطَهَّرَ . إِذَا بُعِثَرَمَا فِي الْقُبُورِ
أَلْهَكُمُ التَّكَاثُرُ . النَّجْمُ الثَّاقِبُ . مَثْنِي وَثَلَاثَ

صفت قلقله

در تلفظ پنج حرف «**قطب جد**» در هنگام ساکن بودن باید دقت نمود که صدای حرف حتماً شنیده شود، برای این منظور، «**پس از تلفظ حرف، باید صدای آن را آزاد و آشکار نمود**» که به این حالت، «**قلقله**» می‌گویند؛ مانند:

أَبْتَرُ - أَدْرِيكَ - فَوْسَطُنَ - يَجْعَلُ - أَقْرَأُ

در قلقله آخر کلمات (هنگام وقف) باید دقت بیشتری نمود؛ مانند:

كَسَبَ - أَحَدٌ - مُحِيطٌ - بُرُوجٌ - مَا خَلَقُ

وَتَبُّ - أَشَدُّ - لَا تُشْطِطُ - فِي الْحَجِّ - بِالْحَقِّ

نکته: در هنگام قلقله، حرف هیچگونه حرکتی به خود نمی‌گیرد و صدای حرف به صورت ساکن رها می‌شود.

مدّ فرعی و عارضی

«مدّ» در اصطلاح قرائت: «کشش صوت در حروف مدّی پیش از مقدار طبیعی».

«حروف مدّی» به طور طبیعی باعث دو برابر مدّ و کشش صدای حرکات می شوند و به آنها «مدّ طبیعی، ذاتی و اصلی» گفته می شود؛ مانند: اُذِنَ اُذِينَا

«رعایت مدّ طبیعی، شرعاً واجب و عدم رعایت آن باعث بطلان نماز می گردد».

هرگاه بعد از «حروف مدّی» سبب مدّ (همزه، سکون یا تشدید) بیاید، حروف مدّی بیش از مقدار طبیعی کشیده می شوند، و به آنها «مدّ غیرطبیعی، عارضی و فرعی» می گویند؛ مانند: مَلَائِكَةٌ، اَلْآنَ، ضَالِّينَ.

علّت مد اضافی: سهولت در تلفظ همزه و رفع التقای ساکنین در حرف ساکن است.

فتوای فقها و مراجع بزرگوار تقلید در رابطه با مدّ فرعی و عارضی مختلف است؛ هر کس باید به فتوای مرجع تقلید خود مراجعه کند.

مدّ فرعی در روایات اسلامی

- ۱- ثقة الاسلام کلینی (در فروع کافی/۶/۲۲۳) از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام نقل می‌کند: آن حضرت (به مناسبتی) در تلاوت سوره حمد، وقتی به **﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾** رسیدند، فرمودند: «مَدَّ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَوْتَهُ **﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾**»؛ یعنی: «رسول خدا، الف مدّی **﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾** را با مدّ و کشش بیشتری می‌خواندند.» (مدّ اضافی به خاطر حرف مشدّدی است که بعد از الف مدّی آمده است)
- ۲- ابن الجزری (در النشر/۱/۳۱۵) از ابن مسعود در قرائت آیه **﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ﴾** از پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل می‌کند که آن حضرت «الف مدّی **﴿لِلْفُقَرَاءِ﴾** را به مدّ خوانده است، پس شما هم آن را مدّ بدهید.» (مدّ اضافی به خاطر حرف همزه است که بعد از الف مدّی آمده است).

مَدّ متصل و منفصل

«**مَدّ متصل**»: حرف مَدّ و همزه در یک کلمه است؛ مانند: **يَشَاءُ**، **سُوءٌ**.

مقدار کشش: ۴ الی ۶ حرکت، و به آن «**مَدّ واجب**» می‌گویند، چون همه علمای قرائت و تجوید در مَدّ و کشش اضافی آن اتفاق نظر دارند.

«**مَدّ منفصل**»: حرف مَدّ در آخر کلمه و همزه در ابتدای کلمه بعدی است؛ مانند: **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ**، **فِي أَهْلِ**.

مقدار کشش ۲ الی ۵ حرکت و به آن «**مَدّ جایز**» می‌گویند؛ چون همه علمای قرائت و تجوید در مَدّ و کشش اضافی آن، اتفاق نظر دارند.

یادسپاری: «**مراد از واجب، وجوب صناعی**» است؛ یعنی: نزد علمای فنّ تجوید، واجب است؛ اما «**وجوب شرعی**» را باید به فتوای مرجع تقلید مراجعه کرد.

مد لازم و عارض

«**مد لازم**»: مدّی است که سبب آن «**سکون ثابت**» باشد؛ مانند: **ءَآلَآنَ**.
و گاهی حرف ساکن در حرف بعدی ادغام و به صورت حرف مشدّد خوانده می شود؛ مانند: **وَلَا الضَّالِّينَ**، **وَلَا الضَّالِّينَ**.

مد لازم نزد همه علمای قرائت و تجوید لازم است (۶ حرکت).

«**مدّ عارض**»: مدّی است که سبب آن «**سکون عارض**» باشد که بر اثر وقف به وجود می آید؛ مانند: **تُكَذِّبَانِ**، **تُكَذِّبَانِ**؛ **نَسْتَعِينُ**، **نَسْتَعِينُ**.

مد عارض نزد همه علمای قرائت و تجوید جایز است (۲ الی ۶ حرکت).

«**مدّ لین**»: به جای حرف مدّی «**حرف لین**» آمده؛ مانند: **يَوْمٌ**، **خَيْرٌ**.
مدّ لین در حروف مقطعه لازم و در سایر کلمات در حکم مدّ عارض است.

اهمیت وقف و ابتدا

حضرت علی علیه السلام در معنای آیه ﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴾، «**حفظ الوقوف**» را «**نیمی از ترتیل**» دانسته‌اند: «التَّيْلُ حِفْظُ الْوُقُوفِ وَبَيَانُ الْحُرُوفِ». (تفسیر صافی، ۱، ۴۵؛ الفیه، ص ۱۸۸؛ النشر، ۱، ۲۳۱)

علمای قرائت، برای تحقق فرمایش آن حضرت «**علم وقف و ابتدا**» را پایه‌گذاری کردند. که در رابطه «**محل‌های صحیح وقف و ابتدا و نحوه وقف کردن بر آخر کلمات**» بحث می‌کند. لازمه انتخاب مناسب برای وقف، آشنایی با معانی آیات است، و علمای قرائت برای آن تقسیم‌بندی‌هایی انجام داده‌اند که هیچ کدام حجت شرعی ندارد؛ و تنها برای راهنمایی قاریان قرآن است؛ **به طور کلی: وقف واجب یا حرام نداریم** مگر اینکه قاری از روی عمد و اختیار جایی توقف کند که معنای آیه را دگرگون سازد.

و برای «**نحوه وقف کردن**» گفته‌اند: «**وقف به حرکت و وصل به سکون جایز نیست**».

وَقْف، قَطْع، سَكْت

- «قَطْع صوت، و فاصله انداختن بین دو کلمه و ادامه قرائت است.» **وَقْف**
- «قَطْع صوت، برای پایان دادن به قرائت است.» **قَطْع**
- «قَطْع صوت، زمانی کوتاه (بدون تجدیدنفس) و ادامه قرائت»^۱. **سَكْت**

موارد سکت در قرآن کریم

- ﴿عِوَجًا ^س * قِيَمًا﴾ الكهف / ۱ و ۲ - ﴿مِنْ مَرْقَدِنَا ^س هَذَا مَا وَعَدَ﴾ یس / ۵۲
- ﴿وَقِيلَ مَنْ ^س رَاقٍ﴾ القيامة / ۲۷ - ﴿كَلَّا بَلْ ^س رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ المطففين / ۱۴

۱. تفاوت وقف با سکت، در مدت زمان قطع صوت می باشد.

وقف و ابتدا

«مطالب وقف و ابتدا»، شامل دو مبحث کلی است.

۱- انتخاب محل مناسب برای وقف و ابتدا؛

۲- نحوه وقف نمودن بر آخر کلمات و آغاز نمودن از ابتدای کلمات.

لازمه «انتخاب محل مناسب برای وقف و ابتدا» آشنایی با معانی آیات می باشد، و علمای قرائت، رموزی را برای محل مناسب وضع نموده اند که به «رموز سجاوندی» مشهور است، و در صفحه آخر برخی قرآن ها آمده است.

در قرائت قرآن، وقف بر مُتحرّک جایز نیست و در صورت متحرّک بودن تغییراتی در آخر کلمات به وجود می آید که مهمترین آنها «وقف اسکان و ابدال» می باشد.

وقف اسکان

«إِسْكَان»، یعنی: «ساکن کردن»؛ اگر آخر کلمه، متحرک و یا تنوین کسره و ضمه (ـَـِـُـ) باشد، هنگام وقف، «ساکن» می‌گردد؛ مانند:

رَبِّ الْعَالَمِينَ ← رَبِّ الْعَالَمِينَ. الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ← الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ← إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ. ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ← ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ
وَحُورٌ عِينٌ ← وَحُورٌ عِينٌ

یادسپاری: اگر آخر کلمه، ساکن و یا حروف مدّی باشد، تغییری در آن داده نمی‌شود؛ مانند: قُمْ فَأَنْذِرْ. فَاَنْطَلَقَا. وَادْخُلِي جَنَّتِي. وَلَا تُسْرِفُوا

وقف ابدال

«إبدال»، یعنی «تبدیل کردن»؛ اگر آخر کلمه، تایی گرد «ة، ة»

باشد، هنگام وقف تبدیل به های ساکن «هـ. هـ» می شود، مانند:

الصَّلَاةُ ← الصَّلَاةُ. الْبَرِيَّةُ ← الْبَرِيَّةُ. الْوَأَقَعَةُ ← الْوَأَقَعَةُ

مُطَهَّرَةٌ ← مُطَهَّرَةٌ. مَرْفُوعَةٌ ← مَرْفُوعَةٌ. وَاحِدَةٌ ← وَاحِدَةٌ

و همچنین اگر آخر کلمه تنوین فتحه (ـَ) باشد، هنگام وقف،

تنوین حذف و «تبدیل به الف مدی (ـِ)» می شود؛ مانند:

أَعْنَابًا ← أَعْنَابًا. هُدًى ← هُدًى. عِشَاءً ← عِشَاءً

وقف به حرکت و وصل به سکون

همه مراجع بزرگوار تقلید، احتیاط فرمودند که در قرائت نماز،
«وقف به حرکت و وصل به سکون» انجام نگیرد.

در هنگام وقف دو کار همزمان باید انجام گیرد.

- ۱- قطع صوت و فاصله انداختن بین دو کلمه (تا وقف تحقق پیدا کند)؛
 - ۲- ساکن کردن حرف آخر کلمه (چرا که وقف بر متحرک جایز نمی‌باشد).
- اگر وقف بشود ولی حرف آخر کلمه ساکن نگردد؛ می‌شود «وقف بر متحرک» و اگر حرف آخر کلمه ساکن شود ولی وقفی صورت نگیرد، می‌شود «وصل به سکون»، و هر دو در قرائت قرآن جایز نمی‌باشند.

خَلَط و مَزَج «ا»

خَلَط و مَزَج، هر دو به معنای: **آمیختن چیزی با چیز دیگر است.**

در قرائت قرآن باید دقت گردد تا کلمات شمرده و پشت سر هم خوانده شوند و بین اجزای کلمه مکثی نشود به طوری که یک کلمه را تبدیل به دو کلمه کند؛ برای نمونه؛ «اللَّهُ أَكْبَرُ» به صورت «اللَّ ؛ هَاكِبَر» و یا «قُلْ هُوَ اللَّهُ» به صورت «قُلُّه ؛ وَاللَّهُ».

به فتوای همه فقها و مراجع بزرگوار تقلید، باعث بطلان نماز می گردد،^۱

مگر اینکه نمازگزار برگردد و آن را اصلاح کند. (عروة الوثقی، احکام القرائه، مسأله ۴۵)

«اگر فاصله و جدایی بین حروف یک کلمه به وجود آید به طوری که از صدق آن

کلمه خارج گردد، اختیاراً باشد یا اضطراراً، باعث بطلان نماز می گردد».

۱. این مسأله اختصاص به قرآن ندارد، در فارسی: «همه از خانه مادر رفتند ← همه از خانه ما؛ دَر رفتند» و یا «به عزم توبه سحر گفتم استخاره کنم ← به عزم تو؛ به سحر گفتم استخاره کنم».

خَلَط و مَزَج «۲»

و همچنین از خواندن دو کلمه به صورت یک کلمه نیز باید پرهیز گردد.
صاحب عروه رحمه الله در مساله ۵۵ احکام القرائه می فرماید: «سزاوار است کلمات قرآن به نحوی خوانده نشود که بین دو کلمه، کلمه‌ای مُهمل و نامفهوم تولید گردد و سپس هفت مورد را در سوره حمد متذکر می شود».

شهید اول رحمه الله برای پرهیز از ایجاد کلمات مهمل، بعد از تأکید بر «آشکار ساختن حرکات بدون زیادروی»، می فرماید: مستحب است «فَتْحَةُ کَافٍ» در (إِيَّاكَ) و «کَسْرَةُ کَافٍ» در (مَالِكٍ) و «ضَمَّةُ دَالٍ» در (نَعْبُدُ) با کمی اشباع و به صورت خالص خوانده شود (به طوری که حروف مدّی تولید نگردد). (شرح رساله نفلیه، ص ۱۸۹)

زمان تلفظ حرکات در تمامی حروف، باید یکسان باشد؛ برای نمونه:
زمان تلفظ کسره لام و کاف «مَالِكٍ» باید به یک اندازه باشد.

وقف بر آخر آیات، سنت نبوی است

وقف بر آخر آیات، سنت نبوی و سیره مسلمانان است

صاحب عروه رحمه الله پنجم از مُستَحَبَّاتِ قرائت را «الْوَقْفُ عَلَى فَوَاصِلِ الْآيَاتِ» شمرده و فقهای بزرگوار، دلیل آن را روایت امّ السّلمه می‌دانند که فرموده: «پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله هنگام قرائت، آیات را جدا جدا می‌خواندند» كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله يُقَطِّعُ قِرَاءَتَهُ آيَةً آيَةً. (وسائل ۴/ ۸۵۶) و علمای قرائت، با استناد به همین روایت، «**وقف بر آخر آیات را سنت نبوی**» معرفی کرده‌اند و بهترین وقف، وقف بر رؤوس آیات می‌دانند هرچند از نظر معنایی تَعَلُّقُ به آیه بعدی داشته باشد. (النشر، ج ۱، ص ۲۲۶؛ المکتفی فی الوقف والابتداء، ص ۱۱۰)

اضافه بر آن به استناد روایت امام صادق علیه السلام **قِرَاءَتُ يَك سوره به يَك نَفْس كراهت دارد:** «يَكْرَهُ أَنْ يُقْرَأَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ فِي نَفْسٍ وَاحِدٍ». (وسائل ۴/ ۸۵۶)

وقف بر آواخر فصول اذان و اقامه

شهید اول رحمته الله: **وقف بر آواخر فصول اذان و اقامه را جزء مستحبّات شمرده است.**

و شهید ثانی رحمته الله در شرح آن آورده است: «وَلَوْ أَعْرَبَهُمَا فَعَلَ مَكْرُوهاً وَ أَجْزَأً». (ج ۱، ص ۱۴۳)

صاحب جواهر رحمته الله: **دوم از مستحبّات اذان و اقامه را وقف بر آخر آنها شمرده است** (ج ۹، ص ۹۴)

و دلیل آن را روایات امام باقر و امام صادق علیهما السلام می داند که به تعبیر مختلف نقل گردیده است: «الْأَذَانُ جَزْمٌ...». «التَّكْبِيرُ جَزْمٌ فِي الْأَذَانِ»، «الْأَذَانُ وَ الْإِقَامَةُ مَجْزُومَانِ» و در حدیثی دیگر «مَوْقُوفَانِ»^۱ و سپس به نقل از کتاب «تذکره» آن را اجماعی می داند. و شهید ثانی در شرح لمعه می فرماید: «حتی اگر وقف نکند، در این صورت وصل به سکوی سزاوارتر است از آوردن اعراب آخر فصول اذان و اقامه».

۱. وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۶۳۹.

صفات عارضی (مُحَسَّنَه)

صفات عارضی (مُحَسَّنَه): حالت‌هایی هستند که بر اثر ترکیب حروف با حرکات و همنشینی با حروف دیگر عارض می‌شوند و باعث روان و نیکو ادا شدن کلمات و آیات می‌گردند. و به عنوان «**احکام حروف**» مطرح شده‌اند.

ثمره و فایدهٔ شناخت و رعایت احکام حروف

- ۱ - حروف، آسان‌تر و روان تلفظ خواهد شد؛
- ۲ - به تلاوت قرآن، زیبایی و جذابیت خاص می‌بخشد.

«احکام حروف»، شامل مباحث:

- ۱ - تفخیم و ترقیق؛ ۲ - ادغام؛ ۳ - احکام میم ساکن؛
- ۴ - احکام نون ساکن و تنوین؛ ۵ - مدّ و قصر.

همه فقها و مراجع بزرگوار تقلید: «رعایت صفات عارضی و مُحَسَّنَه» که بر اثر ترکیب حروف و کلمات، عارض و باعث فصیح و روان خواندن آیات می گردد «نیکو و مستحب می دانند» هرچند بعضی از فقهای بزرگوار در بعضی از صفات عارضی (مثل مدّ واجب و لازم و ادغام در یرملون) فتوا به وجوب و یا احتیاط واجب داده اند.

صاحب عروه می فرماید: «واجب نیست رعایت کردن مُحَسِّنَات قرائت که علمای تجوید ذکر کرده اند... اگرچه رعایت کردن آنها بهتر است»^۱.

علامه مجلسی به نقل از پدر بزرگوارش (مجلسی اول) در بحار، ج ۸۵، ص ۸ می فرماید:

«والتَّریُّلُ المستحب: هُوَ أدَاءُ الحروف بِصِفَاتِهَا الْمُحَسِّنَةِ لَهَا».

۱. عروه الوثقی با حاشیه مراجع تقلید، احکام قرائت نماز، مسأله ۳۷ و ۵۳.

صفت لین

دو حرف واو و یاء ساکن ماقبل مفتوح «-وُ، -یُ» دارای «صفت لین» می‌باشند که به صورت «نرم و آسان از مخرج‌شان تلفظ می‌شوند». در تلفظ این دو حرف، باید دقت نمود که نخست فتحه قبل از واو و یاء، متمایل به ضمه و کسره نشود «یَوْمَ = یُوم» و «خَيْرٌ = خِیر» خوانده نشوند و واو و یاء ساکن نیز به آرامی و روان خوانده شوند؛ مانند:

يَوْمَ - كَوْثَرٌ - تَوَاصَوْا - سَوْفَ - تَوْبَةً - وَيْلٌ
غَيْرِ - عَلَيْهِمْ - شَيْطَانٌ - لَيْسَ - أَعْطَيْنَاكَ - أَرَأَيْتَ

«فضای بینی» را «خیشوم» و «صدایی که از آن خارج می‌شود را غنه» می‌گویند. «غنه» جزء جدایی‌ناپذیر «دو حرف نون و میم»، (ساکن باشند یا متحرک) می‌باشد. اما در مواردی این دو حرف، دارای «غنه فرعی و عارضی» بوده و به میزان دو حرکت، صدا از فضای بینی خارج می‌شود؛ کامل‌ترین حالت «غنه» در صورت «مشدد» بودن این دو حرف می‌باشد؛ مانند:

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ - مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ - ثُمَّ لَتَرَوْنَهَا

بعضی افراد به جای «غنه فرعی نون و میم»، صدای کوتاه نون و میم و یا حرف قبل از آنها را می‌کشند و به این صورت می‌خوانند: «صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ» که صحیح نمی‌باشد.

ادغام

ادغام «تلفظ دو حرف ساکن و متحرک است از یک مخرج، بطوری که در تلفظ آنها فاصله نیفتد»؛ و بر دو قسم است:

۱ - ادغام صغیر: «حرف مدغم، ساکن و مدغم فیه متحرک»؛ مانند:

ثُمَّ مَرَّ ← ثُمَّ؛ قُلْ لَهُمْ ← قُلْ لَهُمْ

۲ - ادغام کبیر: «حرف مدغم متحرک، نخست ساکن شده (تا زمینه ادغام به وجود آید) و سپس ادغام می شود»؛ مانند:

مَدَدَ ← مَدَدَ ← مَدَدَ؛ قَالَ لَهُمْ ← قَالَ لَهُمْ ← قَالَ لَهُمْ

حکم شرعی ادغام: ادغام در یک کلمه واجب است ولی در دو کلمه بر ادغام صغیر تأکید شده ولی ادغام کبیر جایز نمی باشد. (عروة الوثقی، فی احکام القراءة، مسأله ۴۹ و ۵۲)

احکام نون ساکن و تنوین

رعایت «احکام نون ساکن و تنوین»، جزء «مُحَسِّنَات قِرَاءَت» می‌باشد، ولی بعضی از مراجع بزرگوار تقلید، «ادغام در یرملون» را، «احتیاطاً لازم» دانسته‌اند. «نون ساکن و تنوین» در مجاورت «بیست و هشت حرف»، «چهار حکم» دارد:

۱ - اظهار: «نُ + حروف حلقی»؛ (أ، هـ، ع، ح، غ، خ)؛

۲ - ادغام: «نُ + یرملون»؛ ادغام
با غنه: «یـ مـ و ن»
بدون غنه: «ل، ر»

۳ - قلب به میم: «نُ + ب = مِ اخفای با غنه»؛

۴ - اخفاء: «نُ + مابقی حروف = اخفای با غنه».

۱- احکام نون ساکن و تنوین «اظهار»

«نون ساکن و تنوین» نزد «حروف حلقی»، «اظهار» می شود؛

«نون ساکن» به صورت آشکار و بدون تغییر خوانده می شود؛ مانند:

أ ← يَنَاوُنَ . مِنْ أَحَدٍ . أَسْبَاطًا أُمَمًا . مُعْتَدٍ أَثِيمٍ . رَسُولٌ أَمِينٌ

ه ← مِنْهُمْ . إِنَّ هُوَ . فَرِيقًا هَدَى . لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ . أَفْسَحُ هَذَا

ع ← أَنْعَمْتَ . مِنْ عِلْمٍ . قُرْآنًا عَجَبًا . فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ . سَمِيعٌ عَلِيمٌ

ح ← وَانْحَرْ . مِنْ حَكِيمٍ . عَلِيمًا حَكِيمًا . أَوَّابٌ حَفِيظٌ . حَمِيمٌ حَمِيمًا

غ ← فَسَيُغَضُّونَ . يَكُنْ غَنِيًّا . لَأَجْرًا غَيْرَ . مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ . مَلَائِكَةٌ غِلَظُ

خ ← وَالْمُنْخَنَقَةُ . مِنْ خَيْرٍ . عَلِيمًا خَيْرًا . نَخْلٍ خَاوِيَةٍ . قَوْمٌ خَصِمُونَ

۲- احکام نون ساکن و تنوین «ادغام»

«نون ساکن و تنوین» در «یرملون»، «ادغام» می‌شود، و بر دو قسم است:

ر	مَنْ رَحِمَ - بَشَرًا رَّسُولًا - فِي عَيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ - غَفُورٌ رَحِيمٌ	بدون غنة
ل	مِنْ لَّدُنْ - رِزْقًا لَّكُمْ - دَرَجَاتٍ لِّبَلُوكُمْ - فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ	
ن	إِنْ نَشَأْ - وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ - إِلَى شَيْءٍ نُّكْرٍ - حِطَّةً نَغْفِرُ	با غنة
م	مَنْ مَعِيَ - فَتَحًا مُبِينًا - بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ - قَوْمٌ مُنْكَرُونَ	
و	مِنْ وَلِيٍّ - أُمَّةً وَاحِدَةً - بِعَذَابٍ وَاقِعٍ - أُذُنٌ وَاعِيَةٌ	
ي	مَنْ يَقُولُ - سَاقِطًا يَقُولُوا - لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ - وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ	

۳- احکام نون ساکن و تنوین «قلب به میم»

«نون ساکن و تنوین» نزد حرف «باء»، «قلب به میم» و به صورت «میم اخفایی و با غنه^و» خوانده می شود.

«اخفا»: «حالتی است بین اظهار و ادغام همراه با غنه^و».

هنگام اخفای میم، لبها به مخرج باء، نزدیک و صدای «غنه^و» میم به اندازه دو حرکت از فضای بینی خارج می شود و سپس حرف باء ادا می گردد؛ مانند:

أَنْبِیَاءَ مِنْ بَعْدِ بَصِيرٍ بِمَا سَمِعًا بِصِيرًا جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ

أَنْبِئُهُمْ مَنْ بَعَثْنَا عَلِيمٌ بِذَاتِ جَزَاءٍ بِمَا كَرَامٍ بِرَرَةٍ

«نون ساکن و تنوین»، نزد «پانزده حرف» (باقیمانده)، «اخفاء»

می‌شود و «با غَنَّهُ» همراه است.

هنگام اخفاء، تنها قسمت خیشومی نون، به اندازه دو حرکت در فضای بینی نگه داشته می‌شود و همزمان، زبان به طرف حرف بعدی نزدیک شده و سپس حرف بعدی تلفظ می‌گردد؛ مانند:

إِنْ تَحْمِلْ - خَيْرٌ ثَوَابًا - إِنْ جَعَلَ - رُكْنٍ شَدِيدٍ - مِنْ ذَهَبٍ
نَفْسًا زَكِيَّةً - أَنْ سَيَكُونُ - كَأَسَا دِهَاقًا - وَلَمَنْ صَبَرَ

احکام میم ساکن

۱- «میم ساکن» در حرف «میم متحرک» بعد از خود «ادغام باغنه» می شود،

صدای میم مشدد به اندازه دو حرکت در فضای بینی امتداد می یابد؛ مانند:

كَمْ مِنْ = كَمَنْ ؛ هُمْ مِنْهَا = هُمَنْهَا ؛ لَهُمْ مَا = لَهُمَا

۲- «میم ساکن» در مجاورت حرف «باء»، «اخفاء باغنه» می شود؛ مانند:

رَبَّهُمْ بِهِمْ . أَنْتُمْ بِهِ . عَلَيْكُمْ بِوَكِيل . بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ

۳- «میم ساکن» در مجاورت «بیست و شش حرف» باقیمانده، «اظهار»

می گردد؛ مانند: إِنَّهُمْ كَانُوا . تُمْسُونَ . لَكُمْ فِيهَا . أَمْوَالَهُمْ

استعاذه (پناه بردن به خداوند)

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾

«هنگامی که قرآن می‌خوانید از شر شیطان رانده شده به خدا پناه بر»
«استعاذه» به معنای: «پناه بردن» است و مراد از آن گفتن جمله «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» می‌باشد.

فقه‌های بزرگوار، گفتن «استعاذه» را (پیش از قرائت قرآن و قبل از سوره حمد در رکعت اول) «مستحب می‌دانند» و در رابطه با نحوه گفتن «استعاذه» جملات «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» و «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» نقل نموده‌اند (عروة الوثقی، فی مستحبات القراءة)

ذکرهای تلاوت

در روایات سفارش شده که بعد از خواندن بعضی از سوره‌ها، اذکاری متناسب با مضمون همان سوره گفته شود؛ از همین رو مراجع بزرگوار تقلید، گفتن آنها را جزء «مستحبات قرائت» در نماز شمرده‌اند، از جمله «بعد از سوره حمد»، گفتن «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» و «بعد از سوره توحید» گفتن «كَذَلِكَ اللَّهُ رَبِّي». (عروة الوثقی، مستحبات قرائت)

برای اطلاع بیشتر، به کتاب «آداب و احکام تلاوت قرآن کریم به ضمیمه ذکرهای تلاوت» نوشته مؤلف، مراجعه فرمائید.

شکرانه

خداوند را شاکرم که به این بنده ناچیز، توفیق داد تا در زمرهٔ مبلغین احکام دین مُبین اسلام قرار گیرم و چند صفحه در رابطه با آموزش صحیح نماز به یادگار بگذارم، امیدوارم به فضل و کرمش بپذیرد و ذخیرهٔ آخرتم قرار دهد.

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾

از همهٔ عزیزانی که از این نوشته، استفاده می‌کنند، التماس دعا دارم و اگر نقیصه‌ای دیدند، تذکر دهند تا در چاپ‌های بعدی اصلاح گردد.

برای استفاده از این نوشته، به سایت اندیشوران حوزه علمیه قم - قسمت علوم قرآنی -
علی حبیبی احمدآبادی مراجعه فرمایید.

آدرس ما در فروش: @habibi.tajvid و در ایتا @habibi_tajvid

۲۱ رمضان المبارک ۱۴۳۶ - مصادف با سالروز شهادت اولین شهید محراب، امیرمؤمنان علی بن ابی طالب علیه السلام (۱۷ تیرماه ۱۳۹۴)

قم - شیخ علی حبیبی - همراه ۰۹۱۲۲۵۳۲۹۶۹